

KÖY TEMELLİ KALKINMADA ERKEN CUMHURİYET DÖNEMİNDEN İKİ MODEL: NUSRET KEMAL KÖYMEN VE AHMET KUTSİ TECER

Sami Orçun ERSAY*

ÖZET

Bu makale, 1930 ve 1940'lı yıllarda Türk toplumunun, toplumsal hayatında önemli bir yer tutan köy ve köyün kalkınması üzerine iki farklı modeli irdelemektedir. Bu iki modelden Nusret Kemal Köymen'in düşüncesinde Köyün kalkınmasında ana motivasyon ekonomik kalkınmadır ve bu kalkınma modelinde sanayi başat rol oynar. Köymen'in Köy anlatısında Şehir pejoratif bir anlam teşkil eder ve köy-şehir dikotomisi dikkat çeker. Buna karşın Ahmet Kutsi Tecer'de şehir hayatına dair olumsuz vurgu yer almazken, o ekseriyetle Köyün kültürel anlamda gelişmesine odaklanmıştır. Bu yönüyle Tecer'in modelinde, Köymen'in önerdiği Köycülük modeline kıyasla daha fazla folklorik ve kültüralist unsurlar ağır basmaktadır. Köymen'de ise kalkınmada insan unsuru ve 'Halk Kuvveti'ne vurgu olmakla birlikte mekanik bir düzen ve Erken Cumhuriyet döneminin korporatist kalkınmacı söylemi kendini hissettirir. Bu bağlamda Köymen ve Tecer'in köye yaklaşımları hususunda birinde maddi unsurların diğerinde ise kültürel yaklaşımın egemen olduğu bulgusu vurgulanmalıdır.

Anahtar Kelimeler: Köy, Köycülük, Köyde Kalkınma, Nusret Kemal Köymen, Ahmet Kutsi Tecer

Jel Kodları: O13, O14, O18

VILLAGE-BASED DEVELOPMENT: TWO MODELS FROM THE EARLY REPUBLIC PERIOD NUSRET KEMAL KÖYMEN VE AHMET KUTSİ TECER

ABSTRACT

This article examines two different models on the development of the village, which had an important place in the social life of Turkish society in the 1930s and 1940s. Among these two models, in the thought of Nusret Kemal Köymen, the main motivation for the development of the village is economic development and industry plays a leading role in this development model. The City constitutes a pejorative meaning in

* Ar. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, samiorcunersay@nevsehir.edu.tr, 0000-0001-8979-3745

Makale Geçmişi/Article History

Başvuru Tarihi / Date of Application: 15 Nisan 2023

Düzeltilme Tarihi / Revision Date: 21 Haziran 2023

Kabul Tarihi / Acceptance Date : 24 Haziran 2023

Araştırma Makalesi/Research Article

the Village narrative of Köymen and the village-city dichotomy draws attention. On the other hand, while Ahmet Kutsi Tecer does not have a negative emphasis on city life, he mostly focuses on the cultural development of the Village. In this respect, more folkloric and culturalist elements predominate in Tecer's model compared to the Peasantism model suggested by Köymen. In Köymen's model, on the other hand, with the emphasis on the human factor and the 'Halk Kuvveti' (meaning 'People's Force') in development, a mechanical order and the corporatist progressive discourse of the Early Republic period manifests itself.

Keywords: *Village, Peasantry, Nusret Kemal Köymen, Ahmet Kutsi Tecer*

Jel Codes: *O13, O14, O18*

1. GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı; Erken Cumhuriyet Dönemi'nde, köy ve köycülük üzerine gerçekleştirdiği sistematik çalışmalarıyla ön plana çıkan Nusret Kemal Köymen'i, Kemalizm'in altı okundan birisi olan Halkçılığı Türk Halk Kültürü ve köycülük üzerinden anlamlandıran Ahmet Kutsi Tecer ile karşılaştırmalı bir şekilde inceleyerek Türkiye'de 1930'lar ve 1940'lar köy kalkındırma modellerini anlayabilmektir.

Çalışmada Köymen ve Tecer isimlerinin seçilmesinde üç önemli sebep vardır. İlk olarak aynı dönemlerde yaşamış olan Köymen ve Tecer halkevlerinin resmi yayın organı olan Ülkü dergisinde önemli pozisyonlar üstlenmişlerdir. Köymen, Ülkü dergisinin imtiyaz sahipliği görevini yürütmüş, Tecer ise yazı işleri görevinde bulunmuştur. Bu noktada her iki ismin rejimin organik aydını olduğu göz önüne alındığında, Köymen ve Tecer üzerinden rejimin köycülük ve halkçılık tahayyülünün ne olduğuna yönelik çıkarımlarda bulunmak mümkündür.

İkinci olarak her iki düşünce insanının çalışmalarının kapsamı köycülük, halkçılık ve Türk Halk Kültürü gibi sınırlı konulardır. Ancak her ikisinde de bu konulara karşı derinlemesine bir ilgi ve harcanan yoğun bir mesai görmek mümkündür. Bu minvalde Köymen ve Tecer'in ardında bıraktıkları birikimin, çalışmanın konusu kapsamında doyurucu olabileceği düşünülmüştür.

Üçüncü ve son olarak Köymen ve Tecer Erken Cumhuriyet Döneminde köyün kalkınması ve halkçılığın manasına kavuşması gibi hususlarda bir ön kabule sahiplerse de köyü ve köylüyü kalkındırma ve halkçılığın gelişimindeki yöntemlerinde iki düşünce insanının yer verdiği öncelikler birbirinden ayrılmaktır. Terminolojiyi klasik Marksizm'den ödünç alarak açıklamaya çalışacak olursak, Köymen'in eserlerinde altyapının üstyapıyı belirlediğini iddia etmek mümkündür. Zira Nusret Kemal Köymen, köyde kalkınma yolunun ekonomik anlamda, tarımın gelişimi ve sanayi hamleleriyle mümkün olduğunu düşünmüştür. Dolayısıyla köyün ve köylünün gelişimi önce maddi temellidir. Bu bağlamda Köymen, üretim biçimi ve üretim ilişkilerinin, köyde politik ve manevi toplumsal oluşumları doğrudan etkileyebileceğini ileri sürmektedir. Tecer ise, Köymen gibi iktisadi anlamda kalkınmacı söyleme karşı çıkmaz fakat kendisinin köyün kalkınmasında ısrarla üzerinde durduğu ilk motivasyon, halk kültürüdür.

Tecer, Türk Halk Kültürü ve folklorik değerlerin tekrar gün ışığına çıkarılarak milli kültürün güçlenebileceğini, bu durumun köyün kalkınmasına doğrudan etki edebileceğini yazılarında ısrarla vurgulamış, köy hayatını ve folklorik temalardaki insana değen, püriten unsurları öne çıkarmıştır. Tecer’i Köymen’in aksine daha çok üstyapının altyapıyı belirlediği Weberyen bir okuma üzerinden değerlendirmeye çalışmak, en azından bu çalışma için zihin açıcı olabilir.

İlgili yaklaşımları inceleyebilmek ve karşılaştırabilmek adına, Köymen’in; Halkçılık ve Köycülük (1934), Köycülük Programı’na Giriş (1935), Türk Köyünü Yükseltme Çareleri (1939), Köy ve Şehir Yahut Devletçiliğin Esasları (1939), Harpte Köycülük (1939) eserleri ile Ahmet Kutsi Tecer’in 1941-1945 tarihleri arasında yayın işleri görevinin başında olduğu Ülkü dergisinden tüm yazılarının, Kalem Sanat ve Edebiyat dergisindeki yazılarının, Folklor Araştırmaları dergisindeki yazılarının taraması yapılmıştır. Ayrıca Tecer’in Köylü Temsilleri, Köroğlu gibi Halk Kültürü’ne içkin epik tiyatro oyunları da incelenmiştir.

Çalışmada ilk olarak Köymen’in halkçılık ve köycülük ile ilgili çalışmaları ile köyde kalkınma fikri incelenecektir. Ardından Tecer’in köy ve halk kültürü gibi kavramları üzerinden Tecer’in fikriyatı, Köymen’in köye ve halkçılığa maddi temelli yaklaşımı ile mukayese edilerek incelenecektir. Çalışmanın sonuç kısmında genel bir değerlendirme yapılarak, Köymen ve Tecer’in düşünce sistemlerinde köy kalkınması fikri karşılaştırılacaktır.

2. NUSRET KEMAL KÖYMEN VE “İDEAL KÖY” YAKLAŞIMI

Köymen’in yaklaşımına ışık tutabileceği düşüncesiyle kısaca hayat hikayesinden bahsetmek yerinde olacaktır. Nusret Kemal Köymen 1903 yılında İstanbul’da doğmuştur. İlköğrenimini Kadıköy Numune Mektebi’nde, orta öğrenimini Kadıköy Sultanisi ve Robert Kolej’de yapmış, yükseköğrenimini ise Wisconsin Üniversitesi’nde, “Köy Sosyolojisi” alanında tamamlamıştır (Toprak, 2006: 4). Dolayısıyla Köymen’in köycülük çalışmalarına özellikle eğilmesi onun bilhassa üniversite öğrenimiyle yakından ilgilidir. Köymen 1933’te Halkevleri Genel Merkezi’nin resmi yayın organı Ülkü dergisinin imtiyaz sahipliğine getirilmiş ve köy sorununa ilişkin yayımladığı çok sayıda makaleyle tek parti yönetiminin köy ideologlarından biri olarak dikkat çekmiştir. 1930-1960 döneminde köy ve eğitim sosyolojisi alanında otuzu aşkın ülkede incelemede bulunmuş ve başta UNESCO olmak üzere kimi uluslararası kuruluşların yürüttüğü çalışmalara devlet adına katılmıştır (Üstel, 1990: 111). Nusret Kemal Köymen 7 Mart 1964 tarihinde vefat etmiştir.¹

2.1. Nusret Kemal Köymen’de Köy Yaklaşımı

Köymen’in köycülük ile ilgili çalışmalarında iki önemli analiz birimi halk ve köydür. Köymen halkçılığın ne olduğunu tanımlamadan ve köy, halk ve halkçılık arasındaki bağlantıyı kurmadan önce

¹ Köymen’in vefat haberinin bulunduğu 7 Mart 1964 tarihli cumhuriyet gazetesi: <http://www.cumhuriyetarsivi.com/katalog/192/sayfa/1964/3/7/2.xhtml>

1934 yılında yayımlanan “Halkçılık ve Köycülük” eserinde “Halk Kuvveti” tabirine yer vermiştir. Köymen’de Halk Kuvvetini belirleyen unsurların başında ‘İrk’ ve ‘Kan’ ın geldiğini ifade etmek mümkündür (Köymen, 1934: 1-3).

Köymen’e göre iki temel ‘kanun silsilesi’ vardır. Bunlardan ilki doğa veya tabiat kanunlarıdır. Doğa kanunlarında, ‘en uygunun kalması’ kaidesi, değişen tabiat şartlarına ayak uyduramayan hayvan ve insan ırklarının dünya yüzünden silinmeleri doğa kanunlarının temel belirleyendir. İkincisi ise cemiyet şartlarının doğurduğu ‘cemî kanunlar’dır. Köymen’e göre insan, nasıl tabiat kanunlarını, ondan yediği sillelerle öğrenmişse insan toplulukları da cemiyet kanunlarına bu öğrenme sürecine benzer biçimde ve fakat kolektif bir şekilde adapte olur veya kanunlara adapte olamayan topluluklar yok olur (Köymen, 1934: 3-5).

Köymen’in Halk kuvveti bölümü başlığı altında Türk halkına biçtiği bu ırk ve etnisite temalı tarihselliğin 1930’lardaki Türk milliyetçiliğiyle son derece uyumlu olduğunu not etmek gerekir. Köymen zaten 1936 yılında Ülkü dergisindeki “Kemalizm’in Hususiyetleri” başlıklı yazısında pozitivizmi içselleştiren ve onun resmi ideolojiyle olan uyumunu şöyle tarif ediyordu: “Kemalizm’in en büyük hususiyetini objektif müşahedecilik ve pozitif ilimciliğinde aramak lâzımdır” (Köymen, 1936: 17).

Köymen, Halk Kuvveti ile Türk toplumuna kökeni epey eskiye uzanan tarihsel bir varoluş meşruiyeti atfetmesinin ardından halkın tanımını yapar. Köymen için halk, bir ülkenin sınırları dahilinde, o ülkenin ortak kültür ve değerleriyle birbirine bağlı olan ve hemen hemen aynı benzer gelir durumuna sahip ve benzer yaşam şartlarını haiz bulunan bir kitledir. Bu kitlenin kahir ekseriyeti de Köymen’in “büyük orta tabaka” olarak tanımladığı bir orta sınıftır (Köymen, 1934: 8). Başka ifadeyle, İktisadi bir toplumsal katman tarifi yapan Köymen’de “Orta” kelimesinin manası, iki ucun arasındaki aşağı yukarı ortak vasıfları olan “büyük bir orta” anlamına gelir. Bu tasnife göre Türk köylüsü sosyo-ekonomik olarak anılan orta sınıfa tekabül etmektedir (Köymen, 1934: 8).

Halk kelimesinin tanımını yaptıktan sonra Köymen yine 1934 tarihli ‘Halkçılık ve Köycülük’ eserinde ‘Halkçılık’ kavramını ikiye ayırarak tanımlamaktadır: ‘Devlet Halkçılığı’ ve ‘Cemiyet Halkçılığı’. Ona göre cumhuriyetçi bir rejimde devlet halkçılığının esasını halkın, memleketin genel idaresini eline alması gayesinin teşkil ettiğini dile getirmektedir. Köymen buna ‘gaye’ demektedir çünkü ona göre demokrasilerde halka verilen azami rol ‘tasvipçilik’ten öteye gitmemektedir. Bu yüzden “Devlet Halkçılığı”nın en önemli görevi, halkın kendi kendini idare etme seviyesine varıncaya kadar, devletin halkın koruyucusu olmasıdır (Köymen, 1934: 10-12). Bu bağlamda halkın gereken olgunluk seviyesine gelinceye kadar devletin halk üzerindeki vasiliğini doğal gören Köymen’e göre bu vasiliğin haklı bir sebebi vardır: ‘Şehirleşme Tehlikesi’ (Köymen, 1939: 27-29).

Nusret Kemal Köymen’in köycülük ile ilgili sistematik çalışmalarının hemen hepsinde –özellikle 1934-1939 yılları arasında kaleme aldığı yayınlarında- ikili bir metodoloji izlediğini dile getirebiliriz. Köymen, eserlerinde önce köyün neden geri kaldığına dair bir takım sosyo-ekonomik ve tarihsel saptamalar yapar ardından kendisinin çözüm reçetesini sunar.

Köymen'e göre Türk Köyü istihsal (üretim), istihlâk (tüketim), devlet masraflarına iştirâk, sıhhat ve bilgi bakımından geridir. Ziraatın geliri de özellikle Anadolu'nun kurak ve verimsiz topraklarında, sınai üretimin sağladığı gelirinin yerini tutmadığından köyler yoksullaşarak daha da küçülmüşlerdir (Köymen, 1939: 8-9).

Köymen dünya çapında etkileri hissedilen sanayi devriminin yanı sıra köyün geriliğini açıklamada yerel sebeplere ağırlık vermiştir. 1930'ların oldukça tartışmalı konularından birisi çiftçiyi topraklandırma kanunudur. Bu kanunun çıkmasında etkili olan faktörlerden birisi, ekili alanların miras yoluyla bölünerek üretim kapasitesinin düşmesini engelleme fikridir. Bu konu, Köymen'in de değindiği bir sorundur. Öte yandan sık sık yaşanan kuraklıklar sadece ziraattan medet uman köylüyü iyice fakir bırakmıştır. Köymen ayrıca, değinilen bu şartlara bağlı olarak fakirleşen köylüyü borçlandırmayı ve 'toprağını elinden almayı meslek haline getirdiğini söylediği ağalar ve dolayısıyla feodal sistemden de şikayetçidir (Köymen, 1939: 10-11).

Köymen, Türk köyünün sorunlarının neredeyse hemen hepsini maddi temelli sorunlar olarak görerek iktisadi minvalde bir okuma gerçekleştirmiştir. Köymen'e göre, köyün eğitimi hususunda Türk kültüründen köyün yeteri kadar istifade edememesinin temel nedeni, bu ekonomik geri kalmışlıkta ilgilidir. Zira bu ilişkiyi Köymen'in 'Halk Terbiyesi Projesi'nde görmek mümkündür. Köymen bu projede kabaca, kırsal alandaki iktisadi gerilik olgusunu, nüfusun dağılımı ve 'teşkilatsızlığı' nedeniyle köylerle merkezler arasında ortaya çıkan kopukluğa bağlamaktadır. Buna bağlı olarak da kırsal kesimin yeterli bir toplumsal, iktisadi ve kültürel bilinç ortaya koyamadığını belirtmektedir (Üstel, 1990: 48).

Köyü ve köylüyü kalkındırma programı birbiriyle bağlantılı üç aşamadan oluşmaktadır. Nusret Kemal Köymen'in köye dair kaleme aldığı programı, eserlerinde her ne kadar dağınık bir şekilde anlatmış olsa da bu köy programının kendine özgü, neden-sonuç temelli bir sistemlilik barındırdığı ileri sürülebilir. Bu bağlamda Köymen için her şeyden önce yapılması gereken ilk ve ön şart köyde sanayileşmenin gerçekleştirilmesidir. Bu koşul sağlandıktan sonra iktisadi hayatın sürekliliği ve canlılığını koruyacak olan köy merkezleri inşa edilmelidir. Köymen'e göre köy ayrıca, köy merkezlerinin ve köyde sanayileşmeyi sağlayacak kalifiye insan unsurunun da membaı olacaktır. Dolayısıyla Köymen'in eserlerinde yer verdiği Halk Terbiyesi kavramı bir nevi köy insanını kalifiyeleştirme süreci olarak okunabilir. Köymen'e göre köyün sanayileşmesi Köylü'nün "cehaleti"ni giderme yolunda da köylüyü, Köymen'in medeniyetin esası olarak gördüğü teknik ve fen ile yakından ilişkili kılacak ve köylüye kitap alma imkânını, bilgiye erişim şansını da yine sanayi sağlayacaktır. Köymen, sanayinin köyde kurulabilmesi için alınacak tedbirlerin en başında, şehirlerde yeni sanayi kurulmasına müsaade etmemek gerektiğini belirtmiştir. Bunun yerine, sanayi kurulacak köylere yol yapmak ve elektrik götürme gerekliliğini dile getirmiştir (Köymen, 1939: 14-20).

Köymen'in köyde sanayiye gerçekleştirme fikri ve bunu sistematik bir şekilde işleme çabasının dönüm noktasının, Ülkü dergisinin 1936 yılının Mart ayı sayısında, o dönemin başbakanı Celal Bayar'ın imzasını taşıyan bir yazıyla ilgili olduğu söylenebilir. Bu yazıda Bayar, ülke kalkınmasında tarıma öncelik

atfedenele şiddetli eleştirilerde bulunarak sanayileşmenin öneminin ve değerinin gözden kaçırılmaması gerektiğini vurgulamıştır(Bayar, 1936'dan aktaran Karaömerlioğlu, 1998: 81). Aynı yıl Ülkü dergisinde Köymen'in de aralarında yer aldığı bazı köycülerin, kendi fikir ve tasarılarını sorguladıkları, nispeten özeleştiride buldukları makaleler de yayımlanmıştır (Karaömerlioğlu, 1998: 81). Köymen de bu bağlamda, Bayar'ın eleştirilerine cevap niteliğinde, tarım-sanayi dikotomisi yerine "köycü endüstri" olarak adlandırdığı bir kavramı ortaya koymuştur. Köycü endüstri sayesinde Köymen, en büyük faydanın köylülerin görmesini sağlayacak şekilde, Türkiye'nin köylerde sınıai kuruluşları kurularak kırsalda sanayileşmeyi savunmuştur.

Köymen'in köy merkezi olarak tasavvur ettiği sisteme verdiği isim "rurban"dır (Jongerden, 2011: 143). Bu merkezler köylere teknik kültür vermek, medeni kültürlerini yükseltmek, emek verimlerini arttırmak, maşeri teşkilatlanmalarına yardım etmek için az masrafla yapılabilecek çok faydalı bir vasıtaadır (Köymen, 1939: 22). Bu fikrin temelinde başka köyler için bir merkez oluşturacak merkez köylerin kurulması (daha doğrusu belirlenmesi) yatmaktadır; merkez köyler diğerlerine kamu ve kooperatif hizmetleri sağlayacaktır. Merkez köyler mevcut durumda dağınık ve bağlantısız hale gelen yerleşimler için bir kesişim noktası oluşturacak, böylelikle topluluk duygusunun gelişmesine katkıda bulunacaktır. Merkez köyler, topluluğa ait kaynaklara sahip kolektif tesisler olarak düşünülmüştür. Şebeke suyu, hamam, duş yerleri, küçük bir sağlık merkezi, toplantı odası, köy dükkânı, kütüphane ve idare merkezi ile birlikte çekiç, keski, rende ve pense gibi aletler de her bir merkez köyde bulunacaktır. Zira Köymen, bunun sanayi ile tarımın bir sentezini temsil edeceğine inanır. Böylece, yeni bir uzamsal yerleşim tipi, rurban için gerekli ekonomik temel de sağlanmış olacaktır (Jongerden, 2011: 143).

Köymen'in köy merkezini kolektif tesis olarak kurgularken üzerinde ehemmiyetle durduğu bir diğer köy birimi "Halk Dükkânı"dır. Köymen'de bu birimlerin nasıl bir mahiyete sahip olduğu incelemek önemlidir. 1930'larda yaklaşık kırk bin kadar köyden belki sadece bininde halk dükkânı vardır. Köymen'e göre halk dükkânları her köyde ilkokul kadar önemlidir ve olmalıdır. Sadece vatandaş için değil ayrıca devlet için de kârlı kurumlar haline gelebilecek halk dükkânlarının ciddi bir vergi membaı olabileceğini ifade etmektedir. Diğer yandan Köymen'e göre bu birimler geniş bir teşkilatlanmayla, iktisadi hayatın 1930'larda yaşadığı darboğazı da aşabilmesi için para dolaşımını artıracak ekonomik aygıtlardır (Köymen, 1934: 40-41). Bu dükkânlarla birlikte, memlekette köy sanatlarının teşkilatlanması ve vakitlerinin büyük bir kısmını boş veya kâfi derecede verimli geçirmeyen milyonlarca kadın ve erkek vatandaşın dokumacılık, örücülük, halıcılık, kunduracılık, çanakçılık gibi ev sanayisi üzerine çalışması mümkün hale gelecektir. Ayrıca Halk dükkânları köylünün iktisadi, toplumsal ve fikri gelişiminde büyük bir manevi motivasyon da sağlayarak halkı; devlete, fırkaya, aydına ısındırabilecektir (Köymen, 1934: 41-44). Bu vesileyle köylü de "kurtarılarak" ideal halk demokrasisi sisteminde etkin hale gelecektir (Onbaşı, 2011: 80). Ardından "halk arasından bu seviyeye varanları otomatik bir surette memleket idaresine ortak edecek şekiller koymak" gerekmektedir (Köymen, 1933: 187). Köydeki eğitimin mesleki eğitime dayanması anlayışının, dönemin diğer köycülerinin yaygın düşüncesi olduğu ifade edilmelidir

(Karaömerlioğlu, 2009: 294).

Kısaca toparlayacak olursak, Köymen'in köycülük üzerine gerçekleştirdiği sistematik çalışmalarının omurgasının, iktisadi yönü baskın kalkınmacı bir söylem olduğunu ifade edebiliriz. Zira Köymen'in halk terbiyesi konusunda, köyde eğitim üzerine olan düşüncelerinde de "kalifiye iş gücüne" olan ihtiyacın varlığı kendini hissettirir. Ahmet Kutsi Tecer ise Köymen'den farklı olarak kalkınma ve gelişmedeki değişkeni daha çok kültüralist bileşenler üzerinden değerlendirir. Bu bağlamda Köymen'den sonra Ahmet Kutsi Tecer'in halk, halkçılık ve köycülük üzerine olan düşüncelerini incelemek gerekmektedir.

3. AHMET KUTSİ TECER VE KÖY YAKLAŞIMI

Ahmet Kutsi Tecer, Duyun-i Umumi reislerinden Abdurrahman Efendi ile Hatice Hanım'ın çocukları olarak 4 Eylül 1901 tarihinde Kudüs'te dünyaya gelmiştir. Liseyi Kadıköy Sultanisi'nde bitirir. 1922'de Ziraat Yüksekokulundan mezun olur. Ardından İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesinde ikinci üniversiteyi okumak için Felsefe bölümüne kaydolar. 1925'te üniversitenin sağladığı burs ile Sourbonne'a gider ancak 1927'de Paris'ten herhangi bir öğrenim belgesi almadan geri döner. İstanbul Üniversitesindeki Felsefe eğitimini ise 1929 yılında tamamlar (Özbalcı, 1998: 3-4).

Ahmet Kutsi Tecer 1930 yılında çalışma hayatına Ankara Gazi Öğretmen Okulu ve Enstitüsü'nde Türkçe-Edebiyat öğretmenliği yaparak başlar. Mecburi hizmet yükümlülüğü bulunduğu gerekçesiyle aynı yıl Sivas Lisesi Edebiyat Öğretmenliğine atanır. Sivas, Tecer için oldukça önemlidir. Zira köyü, Türk Halk Kültürünü ve folklorü burada keşfeder ve bu keşfediş Tecer'in düşünce hayatını derinden etkiler (Özbalcı, 1998: 4-6). Tecer 1941-1945 yılları arasında Halkevleri genel merkezinin çıkardığı Ülkü dergisinin yazı işleri müdürlüğünü yapmıştır. Sivas'ta başladığı Türk folklorü alanındaki çalışmalarını aralıksız devam ettirmiştir. 1950 yılında UNESCO yürütme Komitesi Türk delegeliğine getirilmiştir. Temmuz 1967'de İstanbul'da vefat etmiştir (Demiralp, 1988: 6-8).

3.1. Ahmet Kutsi Tecer'in Düşüncesinde Halkçılık ve Köycülük

Tecer'in halkçılığı; Köymen'deki gibi şehir ve köyün sosyo-ekonomik dikotomisi üzerine kurulu değildir. Daha çok, folklorik temalar ekseninde kurgulanan ve bu temaların ortaya çıkardığı "halk kültürü" kavramının ön planda olduğu bir Halkçılık anlayışı vardır. Ahmet Kutsi Tecer'in Halkçılığını anlamak için 1941 yılında Ülkü dergisindeki bir yazısında şu ifadesi önemlidir (Tecer, 1941: 16-19).

"Yeni devletimiz halkçı bir cumhurluktur ve milli hayatın içinden doğmuştur. Milli Şef demek milli hayatımızın uyanık başı demektir. O maddi ve manevi cepheleriyle milli hayatı bir bütün olarak yalnız temsil etmez güder ve yeder. Devlet çarkının halkçı gayeye doğru iyi işlemesi için devlet başının, hükümetin ötesinde bir de halkçı partiye dayanması, Türkiye siyasi bünyesinin kendine has bir başarısıdır. Bu suretle parti, hükümetin ve daha iyisi devlet çarkının halkçı bir kontrolüdür, meclisin de en büyük yardımcısıdır."

Zaten alıntıda kendini hissettirdiği üzere Tecer’de halkçılık verili bir değerdir. Köymen’deki gibi halkçılığı, Türkiye’de gerçek manasına ulaştırmak için ekonomi eksenli yeniden bir var ediş ve onun sürekli seferberliği yoktur. Tecer’de bir seferberlikten bahsedilecekse bu sadece, bugün unutulmuş ama Türk Halk Kültürü’nün köklerde hâlâ sağlam bir şekilde var olan folklorik temaların yeniden yaratılması seferberliğidir. Tecer’e göre eğer bu gerçekleştirilebilirse o zaman milli kültürümüz güçlenecek, bu sayede köy ve köylü kalkınabilecektir.

Ahmet Kutsi Tecer, köyün gelişiminde önemli bir vasıta olarak gördüğü Türk halk kültürünün, 1940’ların Türk toplumunda etkisini yitirdiği için bir belirleyici vasfının kalmadığını ifade etmektedir. Tecer’e göre 1942 yılı Türkiye’sinin %80’i köylüdür. Tecer’de köy ve köylüye bakışın, resmi ideolojinin “Köylü Milletin Efendisidir.” diskuruyla paralel olduğunu ifade edebiliriz. Köylü sayısının artırılması ve köyün kalkındırılması için Tecer bunların başında üç önemli tedbir saymaktadır. Köylünün toprak sorununun çözülmesi, elindeki üretim araçlarının modernleştirilmesi ve ‘kültürce yiğitlenmesi’dir (Tecer, 1942: 25-26).

Tecer’in ‘kültürce yiğitlenme’ ifadesi, ‘bilgisizi bilgilendirelim, şehri köye getirelim, köyü şehre götürelim. Tıpkı tımar-zeamet zamanlarında olduğu gibi köy ve şehir diye bir ayrılık olmasın’ fikrini barındır (Köklügiller, 1967: 218). Bu bağlamda Tecer’in köyün kalkınmasında üstünde durduğu temalar daha önce de belirtildiği üzere halk kültürü ve folklorik temelli temalardır. ‘Köylü Temsilleri’ eseri bu konuda Tecer’i anlamak için önemli bir örnek teşkil eder (Tecer, 1940: 5-21).

Tecer’e göre aşiret hayatı halk kültürünün en zengin kaynaklarından biridir. Tecer, aşiretlerin daima yer değiştirmeleri sayesinde kendi kültür ve edebiyatlarını başka muhitlere taşıdıkları gibi oralardan da yeni şeyler alma kapasiteleri üzerinde durur (Tecer, 1939: 18). İkinci bir unsur tekke ve zaviyelerdir. Tekkeler gelen geçen herkese açık ve misafirperver müesseselerdir. Çok ziyaret edilen tekkeler haliyle daima mamur olacağı için bu müesseseler halktan birçok kişiyi celp etmek için sanatkar dervişlere veya sanatkar ziyaretçilere büyük hürmet gösterirlerdi. Tecer, tekkelerin bu işlevlerinden uzaklaştıkları için rejim tarafından kapatıldıklarını da belirtmiştir (Tecer, 1939: 18-19). Halk kültürünün kaybolan en mühim üçüncü unsuru ise Tecer’e göre hikâyecilerdir. Hikâyeci, hâlihazırda bir halk şairinin bütün vasıflarına maliktir (Tecer, 1939: 19). Tecer’in öne sürdüğü dördüncü husus kahvehanelerdir. Kahvehanelerin Türkiye’de 17. yüzyılda açılmasıyla birlikte, birtakım halk toplantı yerleri oluşmaya başlamıştır. Bu mekânlar halk şairleri, âşıkların ve hikâyecilerin uğrak yeri olmuş ve halk sanatkarlarına asırlarca burada sanatlarını teşhire imkân vermiştir. (Tecer, 1939: 20). Nihayet Tecer’in sıraladığı ve geleneksel değerini yitiren kurumlardan son ikisi ise köy odası ve köy hocasıdır. Köy odası, bir yandan köyün kahvehanesi diğer yandan misafirhanesi gibidir. Köy hocası ise köy için çok kapsamlı memurluk yapan bir görevlidir. Köy çocuklarına Kuran öğreten, cenazeyi kaldıran, nikâhı kıyan köy hocası aynı zamanda köydeki birçok sırra da vakıftır. Bu yönleriyle köy hocası halk kültürünün, halk edebiyatının önemli bir uzvudur. (Tecer, 1939: 21-22).

Tecer, Türk halk kültürünün zamana yenilen kurumlarının bugün artık olmasalar bile bir değer

olarak halkın ruhuna işlediklerini ifade eder. Türk halk kültürü ve edebiyatının bu değerın manevi mirasından beslenmesi bile Tecer'e göre Türk köylüsünün "kültürce yiğitlenmesini" sağlayacaktır (Özbalcı, 1998: 73-82; Tecer, 1955: 16). Bunun gerçekleşmesinde Tecer, halkevlerini önemli bir araç olarak görür. Tecer; halkevlerinin siyasi bir müessese olmadığını, sosyal ve kültürel kurumlar olduğunu dile getirir. Buralarda milli hayatın bütün meseleleriyle birlikte yurt için faydalı olan bütün bilgiler ve milli kültürün gelişmesine yarayacak olan bütün uğraşlar için geniş bir imkân vardır (Tecer, 1942: 2). Bir başka ifadeyle halkevlerini yeni bir "kültür kurucu" olarak ikame etmektedir.

Tecer, bu "kültür kurucu" işlev ve "kültürel yiğitlenme" ile asıl olana dönüleceğini ve oradan yeniden bir kalkınma işlevinin doğacağını iddia etmektedir. Dolayısıyla ona göre önce manevi unsurların, ardından ise maddi unsurların geleceği, aşıkardır. Burada önemli olan kültürel kodlar ve köylü kimliğidir. Tecer, köylü kimliği üzerinden yeniden üretimin gerçekleşeceğini ifade eder. Son noktada milletin efendisi olan köylünün, yeniden ana aktör olacağını vurgular. Bu noktada Tecer ve Köymen'in birbirinden ayrıldığı görülmekte, iki yaklaşımda farklılıklar izlenmektedir.

4. SONUÇ

Bu çalışma Erken Cumhuriyet Dönemi'nde halkçılık ve köycülük üzerine gerçekleştirdikleri çalışmalarıyla ön plana çıkan iki önemli düşünce insanının, bu konular üzerinden karşılaştırmalı değerlendirmesini temel almıştır. Mukayesenin ana eksenini Nusret Kemal Köymen ve Ahmet Kutsi Tecer'in halkçılık ve köycülüğe ve köyün kalkındırılmasına dair fikirleri ve bu alanlardaki sorunlara yönelik çözüm önceliklerinin farklılığı oluşturmaktadır. Çalışmada etraflıca incelendiği üzere Nusret Kemal Köymen'in halka ve köye yaklaşımı iktisadi yönlüdür. Köymen'in bu iktisadi perspektifi, köycülük çalışmalarının başlangıcı sayabileceğimiz 1934 tarihli Halkçılık ve Köycülük eserindeki halk tanımında kendini göstermeye başlar ve bundan sonra da devam eder. Bu tanımda toplumun ekonomik skalalar üzerinden sınıflandırmasını esas alan Köymen, Türk köyünün neden geri kaldığına dair yaptığı saptamalarda da bu iktisadi perspektifini sürdürür. Bu bağlamda Köymen'in köycülük yaklaşımındaki sorunları iktisadi ağırlıklı okuması, çözüm reçetelerinin de yine ağırlıkla iktisadi olması sonucunu doğurmuştur. Köymen'in köyün sanayileşmesi, köy merkezlerinin kurulması, hatta köyde kalifiye iş gücü amacının öncelikli olduğu 'halk terbiyesini' formüle edişi bu bakış açısını ortaya koymaktadır. Köymen'in köye ve köylüye bu iktisat temelli bakış açısının sebepleri ne olabilir diye kısa bir değerlendirme yapıldığında birkaç nokta öne çıkmaktadır. Köymen her şeyden önce köycülük üzerine sistematik araştırmalar yapmış ve dünyada otuzu aşkın ülke bağlamında karşılaştırmalı köycülük çalışmış bir düşünce insanıdır. Ayrıca eserlerini verdiği 1930'ların dünya genelinde iktisadi konjonktürü, o yıllara damgasını vuran ve baş edilmeye çalışılan büyük buhrandır. Bu bağlamda Köymen'in karşılaştırmalı şekilde birçok ülkede köycülüğü araştırması ve bunu yaparken de dünya çapında ana gündem olan iktisattan uzak kalmaması o dönemin ruhuyla uyumludur. Diğer yandan Köymen'in şahsında 'yerel' bir değerlendirme yapmak da elzemdir. Zafer Toprak, Köymen'in köycülük ile ilgili çalışmalarına dair

yaptığı bir eleştiride Köymen'in köyü ancak Ankara-İstanbul arasındaki tren yolculuklarında vagon camından görebildiği kadar yorumlayabildiğini dile getirir (Toprak, 2006: 4). Toprak'ın bu eleştirisinden hareketle, Köymen'in köycülük anlayışının, insandan ve sosyolojiden nispeten kopuk, neden-sonuç ilişkisine bağlı, mekanik bir tahayyül olduğu söylenebilir.

Tecer'in Köymen'den farklılaştığı en önemli nokta köy ve şehir dikotomisidir. Köymen'de şehir başlı başına patolojik bir vakıa olarak görülürken Tecer köy ve şehir ayrılığını olumluamaz. Köyün kalkınmasında şehri, yakalanması gereken bir ölçü birimi olarak kurgular. Tecer, bu yönüyle sadece Köymen'den değil, 1930'ların köylü ideolojisi, köylü ekonomisi, ve köyde yaşayan bireyin yüceltilmesi, şehirleşmeye karşı dikkatli olan 'romantik köycülük'ten de uzaklaşır (Karaömerlioğlu, b2009: 3-5).

Öte yandan, Köymen'in aksine Tecer köy ile iç içedir. Halk kültürünü sadece teorik olarak içselleştirmemiş, bizzat Sivas'ta 1932'de "Halk Şairlerini Koruma Derneği" adında bir dernek kurmuştur. Sivas'ta halk şairleri bayramı düzenlemiş ayrıca Âşık Veysel'i de keşfeden kişi olarak tanınmıştır. Dolayısıyla Tecer, köyle ve halkla Köymen'in aksine hemhal olabilmüş ve halk kültürünü ve onun geriliğinin sebeplerini de bir antropolog edasıyla resmedebilmiştir. Bu bağlamda çalışmada ayrıntılı bir şekilde ele alındığı üzere, halk kültürü ve bundaki ilerlemeler Tecer'e göre doğrudan köyün ve toplumun hayatına etki eden üst yapı unsurlarıdır. Bu bağlamda belki Tecer'in Weberyen bir okuma üzerinden değerlendirmesi yapılabilir. Köymen'de ise iktisadi ve altyapıcı bir söylem mevcuttur. Tecer'in söyleminde bu kültüralist ve püriten unsurların ağırlıkta olmasını da yine Köymen gibi Tecer'in de formasyonu ile ilgili olduğunu söyleyebiliriz. Tecer'in felsefe eğitimi, onun soyut düşünce sisteminin gelişmesini kısmen açıklayabilir. Kültüralist unsurlara verdiği ağırlık ise mesleği olan oyun yazarlığı ve şairliğiyle ilişkilendirilebilir. Son kertede her iki isim de rejimin organik aydını olmalarına rağmen halkçılık ve köycülük üzerine düşündükleri öncelik ve yöntemlerinde birbirinden ayrışır.

KAYNAKÇA

- Demiralp, B. (1988) "Ahmet Kutsi Tecer'in Halk Bilimi ile İlgili Çalışmaları", Kabul Edilmiş Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Jongerden, J. (2011) "Kent-Kır Ayrımının Ötesinde Kalkınma İçin Yeni Bir Uzam, İçinde "Kırsal Kalkınmada Alternatif ve Yeni Yaklaşımlar" İstanbul: Heinrich Boll Vakfı Yayın.
- Karaömerlioğlu, A (2009) "Türkiye'de Köycülük, Modern Türkiye'de Siyasi Düşünce", İstanbul: İletişim Yayın.
- Karaömerlioğlu, A. (2009) "Orda Bir Köy Var Uzakta: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycü Söylem" Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, Çağdaş Türkiye Tarihi Seminerleri 2008-2009, 21 Mart 2009 Türkiye Seminerleri, İstanbul.
- Köklügiller, A. (1967) "Folklor Aşığı ve Ozan Tecer" Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Sayı: 218.
- Köymen, N.K (1939) "Türk Köyünü Yükseltme Çareleri" Çankaya Matbaası, Ankara.
- Köymen, N.K. (1933) "Halk Terbiyesi" Ülkü. Cilt.8, 183-190.

- Köymen, N.K. (1934) “Halkçılık ve Köycülük” Tarık Edip ve Şeriki Kütüphanesi, Ankara.
- Köymen, N.K. (1935) “Köycülük Programı’na Giriş” Tarık Edip Kütüphanesi, Ankara.
- Köymen, N.K. (1936) “Kemalizm’in Hususiyetleri” Ülkü, Cilt: 7, Sayı: 42, Ağustos 1936, 416-418.
- Köymen, N.K. (1939) “Cemiyet Teşkilatlanmasında Köy ve Şehir Yahut Devletçiliğin Esasları” Çankaya Matbaası, Ankara.
- Onbaşı, F. (2011) “Halkevleri ve Ülkü Dergisi: Erken Cumhuriyet Döneminde Köycülük Tartışmaları” Çağdas Yerel Yönetimler, Cilt 20, Sayı 3, Temmuz, 69-88.
- Özbalcı, M. (1998) “Ahmet Kutsi Tecer Şairliği ve Şiirleri Üzerine Bir İnceleme” Akçağ Yayınları, Ankara.
- Tecer, A.K (1939) “Folklor Gezintileri, *Kalem Aylık Sanat ve Edebiyat Mecmuası*” Sayı 13 Haziran, Yıl 1, 18-22, Ankara.
- Tecer, A.K (1940) “*Köylü Temsilleri*, Halk Bilgisi ve Halk Edebiyatı Tetkikleri” Sayı 1, 1-20, Çankaya Matbaası, Ankara.
- Tecer, A.K (1941) “Dünden, Bugünden” Ülkü, Haziran, 18-19
- Tecer, A.K (1942) “Halkevlerinin Yıldönümünde” Ülkü, Sayı 11, Cilt 1, 1-2 Ankara.
- Tecer, A.K (1942) “Köylü Ülkü” Kasım, 25-26.
- Tecer, A.K (1955) “Düğün, Şenlik, Alay”, İstanbul Sanat-Edebiyat Dergisi Sayı 5, Cilt 2, 16-18.
- Toprak, Z. (2006) “Popülizm ve Türkiye’deki Boyutları” Güncel - Çağdas Türkiye Tarihi Seminerleri 2005-2006, İstanbul: Osmanlı Bankası Arşiv ve Araştırma Merkezi, 1-20
- Üstel, F. (1990) “Tek Parti Döneminde Köycülük İdeolojisi ya da Nusret Kemal Köymen” Tarih ve Toplum 75, 47-51.